

Prekaari työmarkkina-asema, nainen ja ikääntyminen

Satu Maarit Huuskonen, Itä-Suomen yliopisto, sosiaalipedagogiikka

sathu@student.uef.fi

Pro gradu –tutkielma, tutkimussuunnitelma/toteutusvaiheessa

Prekarisaatio

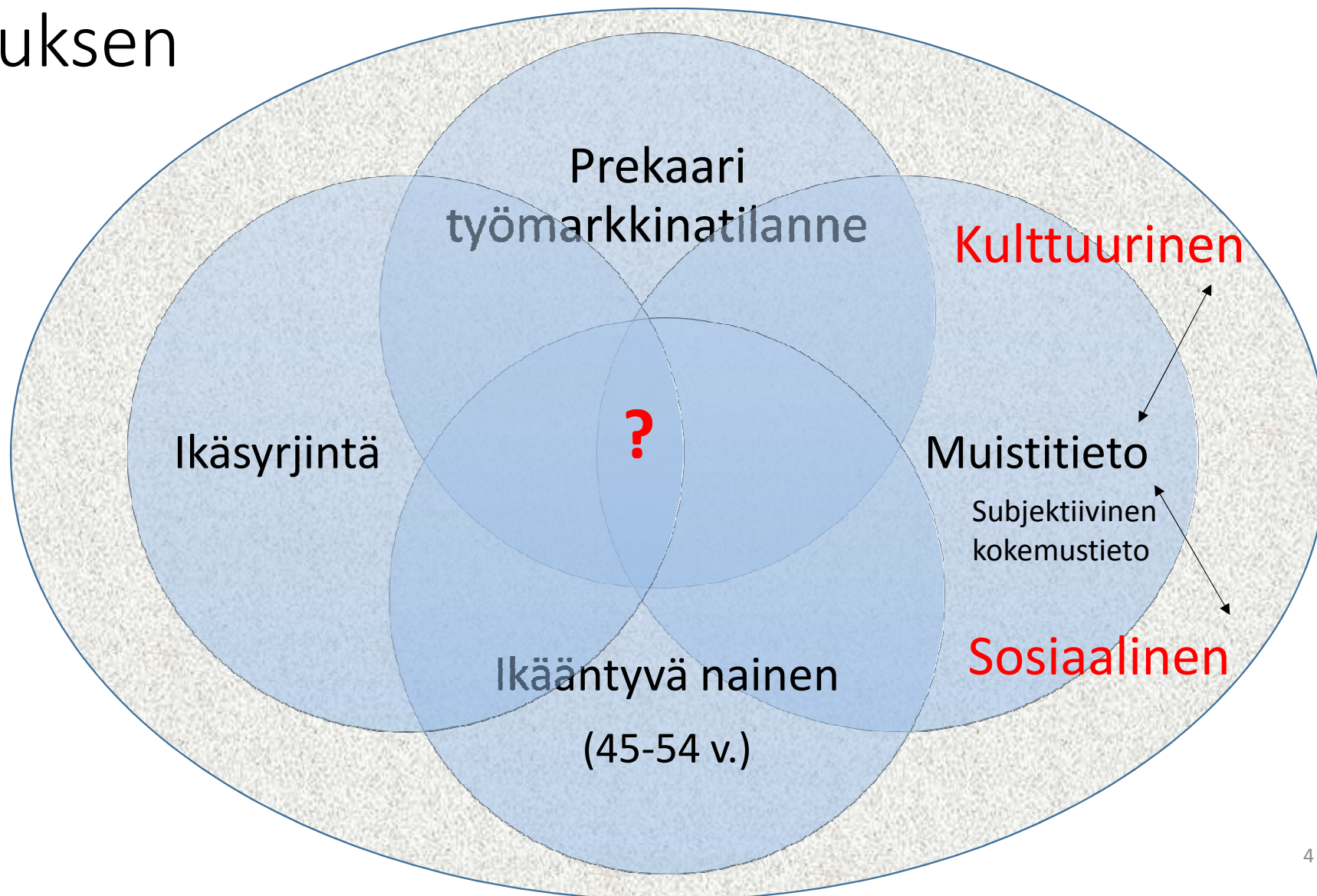
- "Prekarisaatio on tilanne, jossa modernien yhteiskuntien keskeiset instituutiot, kuten palkkatyö, koulu tai kansallisvaltio, eivät enää kykene välittämään suhdettamme maailmaan vaan jättävät meidät suoraan maailmasta tulevien voimien heiteltäviksi. Etualalle työntyvät nyt ihmislajin peruskysymykset: kuinka selvitä hengissä, kuinka rakentaa tulevaisuutta ja mistä löytää edes hetkeksi turvapaikka."

Johdanto teoksessa "Yrittäkää edes!" Prekarisaatio Pohjois-Karjalassa (Prekarisaatio Pohjois-Karjalassa -tutkimusryhmä), Jokinen ym. 2011.

Muisteluharjoitus (2-3 min.)

- Palauta mieleesi jokin sellainen tapahtuma elämästäsi, joka liittyy epävarmaan työtilanteeseen
- Tapahtuma voi liittyä työn hakemiseen tai olla työsuhteen aikana tapahtunut episodi
- Kirjoita ajatuksesi lyhyesti paperille

Tutkimuksen kuvaus

Muistelumenetelmä (ks. esim. Haug; Hytönen 2014, Ylitapio-Mäntylä 2009)

- Pohjautuu 80-luvun feministiseen tutkimukseen: naisten ääni
- Frigga Haug keskeinen kehittäjä -> nyk. runsaasti sovelluksia
- Kokemuksellinen tieto: kokemus on aina subjektiivista, mutta myös kauttaaltaan kulttuurista ja sosiaalista
- Olennaista millaisia merkityksiä tapahtumille annetaan
- Muistelijoiden kokemukselliset kertomukset (suullinen ja/tai kirjallinen) -> yhteiskunnallinen tulkinta

Muistelumenetelmä (ks. esim. Haug; Hytönen 2014, Ylitapio-Mäntylä 2009)

- Tukijan rooli julkilausuttu osallistujana
- Väljä teemoittelu, ryhmä voi osallistua teemojen kehittämiseen
- Etukäteen kirjoitetut n. 1 sivun mittaiset muistot teemasta -> keskustelu -> unohdetut muistot & tiedon tuottaminen yhdessä, muisto voi ilmetä myös ei-sanallisena
- Etäännyttäminen ”hän”-muodossa kirjoittamalla
- Usein osallistujille vapauttavia kokemuksia
- Ryhmäkoko 6-8 henkeä, useita tapaamiskertoja
- Mahdollista myös tulevaisuuden muistelu

Prekaari työmarkkinatilanne (ks. Åkerblad 2014)

- Tarkoitetaan olosuhteita, jotka syntyvät elämän **yleisestä epävarmistumisesta** ja institutionaalisten **turvaverkkojen hapertumisesta** (Kakkonen & Parviainen 2006; Vasama 2004, Wilska 2006, ref. Åkerblad 2014)
- Epätyypillisten työsuhteiden epävarmuus:
 - > työn jatkuvuus
 - > työttömyyden uhka
 - > toimeentulon turvattomuus
 - > ongelmat suunnitella ja hallita elämää pitkällä aikavälillä (Kakkonen & Parviainen 2006; Vasama 2004, Wilska 2006, ref. Åkerblad 2014)
 - > työuran katkoksiin liittyvät riskit yksilön kannettaviksi (Miettinen 2007, ref. Åkerblad 2014)
 - > erilainen asema työpaikalla vakituiseen henkilöstöön verrattuna
 - > kokonaisuutena tunne heikommasta asemasta työmarkkinoilla (Wilska 2005, ref. Åkerblad 2014)
- Osaaminen työstettävä työmarkkinoilla myytäväksi pääomaksi (Koivulaakso 2010)

Prekaarisuuden vaikutuksia toimijuuteen

(Åkerblad 2014)

- Toiminnan tavat määrittyvät suhteessa
 - Aikaan
 - Liikkeeseen
 - Hallintaan
 - Suhteeseen
- Tulevaisuuden ennakointi ja varmistelu
- Vaikea keskittyä: levottomuus
- Sitoutuminen mahdotonta: jatkuvat muutokset & työttömyyden huoli
- Aikaperspektiivin lyhentymisen, luovutaan pyrkimyksestä hallita elämää
- Omat halut vs. työelämän realiteetit -> etsiminen toiminnan tapana, eksyminen ellei suhteutus onnistu
- Toimijuus: yrittäminen, sietäminen, kestäminen

Ikäsyryntä (ks. Viitasalo 2013)

= ikään perustuvaa eriarvoista kohtelua

1) Suora syrjintä

2) Piilevä syrjintä (ageismi): institutionaaliset rakenteet ja käytännöt

- Esiintyy tyypillisimmin rekrytointitilanteissa sekä mahdollisuuksissa ammatillisessa etenemisessä
- Naisilla kahdenkertainen ulossuljetuksi tuleminen riski: 1) ikä 2) sukupuoli (Kosonen 2003)
- Ikääntyvä: 45-54 v. (Kosonen 2003)

Naisten työn erityispiirteitä

- Usein matalapalkka-aloilla
- Pirstoutuu: määräaikaistyöt, perhevapaat
- Kodin ulkopuoliset hoivavastuut
(Koskinen 2012)
- Esim. Prekaarisuus Pohjois-Karjalassa: hoiva oletettuna naisen ominaisuutena (Jokinen ym. 2011, ks. myös Precarias a la Deriva)
- Epävakaisten työsuhteiden ja työttömyyden naisistuminen laman jälkeen (Happonen 2002)

Teoreettista taustaa (aineistolähtöinen / teoriaohjaava lähestymistapa)

Paulo Freire (1921-1997) (Sorrettujen pedagogiikka)

- Sorto: ”estää toisen pyrkimyksen tulla enemmän ihmiseksi”
- YHTEISKUNNAN VALTARAKENTEET (myös sisäistetyt käsitykset paremmuudesta ja hyljennyttyä, ERIARVOISUUS, KÖYHYYS)
- Tässä kiinnostuksen kohteena epäsuorat sorton rakenteet:
 - MYYTIT
 - MANIPULOINTI
 - AUTTAVA TOIMINTA
 - VALISTUKSEN JAKAMINEN

Bell hooks (Vapauttava kasvatus)

- Minuus ja identiteetti suhteessa poliittisiin olosuhteisiin (Freire)
- Naisten kokemukset eivät ole yhtenäisiä, mm. rotu- ja luokkatausta vaikuttavat -> dialogisuus kokemustiedon vaihtamiseksi -> äänen antaminen
- Essentialismin tai identiteettipolitiikan synnyttämät ennakkoluulot
- Näennäismuutokset sortavassa toiminnassa
- (Koulutuksen ei-vapauttavuus)

Tutkielman sidos yhteiskunnalliseen tilanteeseen

- Sosiaalipoliittiset uudistukset
 - >Eläkeuudistus:
eläkeiän nosto <-> työelämän epävarmistuminen <-> ageismi
- Pienituloisuuden ja köyhyiden lisääntyminen
 - Erityisesti lapsiperheiden köyhyys ja eläkeläisten köyhyys
 - Köyhyysrajasimi: häpeä, stigmatisoituminen, eristäytyminen, eristäminen
- (Uusliberalistinen eetos)
- (Koulutususko)

? Naisia koskevat oletukset: hoiva?

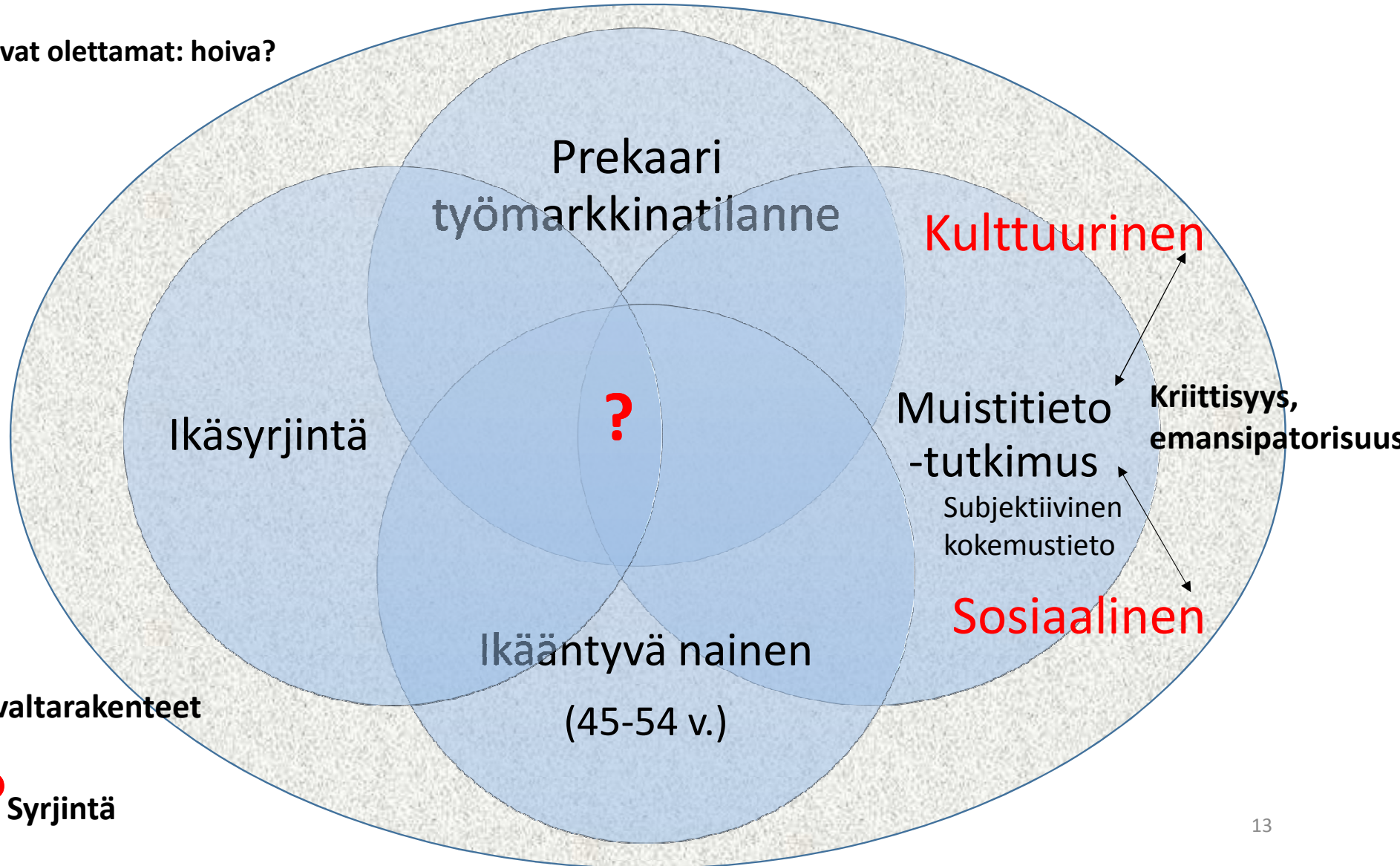
? Identiteetti

? Toimijuus

? Pienituloisuus

? Yhteiskunnan valtarakenteet

? Syrjintä

Pohdittavaksi:

- Miten oma kokemuksesi suhteutuu edellä esitettyyn?
- Mitä kokemus kertoo yhteiskuntamme muutoksesta?
- Mitä on tärkeää tietää prekaarisuuden vaikutuksista?
- Miten sosiaalipedagogisella työllä voidaan helpottaa prekaarisuudesta seuraavia olosuhteita?
- Poliittinen vaikuttaminen?

Lähteet

- Freire, Paulo 2005. Sorrettujen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.
- Hannula, Aino 2000. Tiedostaminen ja muutos Paulo Freiren ajattelussa. Systemaattinen analyysi Sorrettujen pedagogiikasta. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 167.
- Happonen, Mika 2002. Työssä käyvien ja työttömien kokemat toimeentulon ongelmat ja ongelmien syyt 1990-luvun talouslaman jälkeen Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 67 (2). Helsinki: Stakes.
- Haug, Frigga. Memory-work as a Method of Social Science Research: A Detailed Rendering of Memory-Work Method. Saatavilla osoitteessa <http://www.friggahaug.inkrit.de/documents/memorywork-researchguidei7.pdf>. Päivitetty 25.1.2015
- Hooks, bell, 2007. Vapauttava kasvatus. Helsinki. Kansanvalistusseura.
- Hytönen, Kirsi-Maria 2014. "Ei elämäni lomaa mahtunut". Naisten muistelukerrontaa palkkatyöstä talvi- ja jatkosotien ja jälleenrakennuksen aikana. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura
- Jokinen, E. & Könönen, J. & Venäläinen, J. & Vähämäki J. 2011. "Yrittäkää edes!" Prekarisaatio Pohjois-Karjalassa. Helsinki: Tutkijaliitto.

Lähteet jtk.

- Koivulaakso, Dan & Kontula, Anna & Peltokoski, Jukka & Saukkonen, Miika & Toivanen, Tero 2010. Radikaaleinta on arki. Helsinki: Like-kustannus.
- Koskinen, Paula 2012. Työelämän muutosten vaikutukset naisten ja miesten työmarkkina-asemaan. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu. Saatavilla osoitteessa: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5065240&name=DLFE-22509.pdf. Päivitetty 25.1.2015
- Kosonen, Ulla 2003. Naisia työn reunoilla. Elämäkokemusta ja ikäsyrijintää. Jyväskylä: Kopijyvä Kustannus Oy.
- Precarias a la Deriva 2009. Hoivaajien kapina. Tutkimusmatkoja prekaarisuuteen. Helsinki. LIKE.
- Viitasalo, Niina 2013. Torjunnasta eristämiseen. Sosiaalisen syrjäyttämisen käytänteitä työssä . Janus vol. 21 (1), 4-21. Saatavilla www-muodossa: <http://ojs.tsv.fi/index.php/janustest/article/view/49268>. Haettu 20.2.2015. Janus tason 1 julkaisu. Viitasalolta myös muita artikkeleita aiheesta.
- Ylitapio-Mäntylä, Outi 2009. Lastentarhanopettajien jaettuina muisteluja sukupuolesta ja vallasta arjen käytännöissä. Rovaniemi: Lapin yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, Acta Universitatis Lapponiensis 171.
- Åkerblad, Leena 2014. Epävarmuuden tuolla puolen. Muuttuvat työmarkkinat ja prekaari toimijuus. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Saatavilla www-muodossa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-1364-7>. Haettu 2.12.2014.